

## EL RETROBAMENT DEL TEATRE DE TEXT: UN PROCÉS PER ACABAR

No fa gaire temps que sovint sentim a parlar d'un fenomen prou curiós: el retorn del teatre del text. I dic curiós per una causa ben simple. Quan algú parla de retorn, cal entendre que es parla d'alguna cosa absent que, tot d'una, reapareix. La pregunta és òbvia: quan va «absentar-se», el teatre de text? Ho va fer realment? Les respostes són complexes. Si em permeteu generalitzar, faré una mica d'història i, de passada, un intent de balanç.

Al llarg dels darrers vint-i-cinc anys i fins fa ben poc, el teatre occidental ha consolidat unes propostes escèniques eminentment *visuales*. Una gestació en què han confluït de forma explícita dues vocacions: d'una banda, l'intent de concretar un teatre no realista fonamentat, principalment, en la relativització del valor del text i en la recerca d'una mena de comunitat col·lectiva capaç d'integrar intèrprets i espectadors en una mateixa vivència. I d'altra banda, l'interès per un teatre polític amb capacitat per proporcionar a l'espectador els instruments de coneixement i de modificació de la seva realitat sociopolítica. En aquest darrer sentit, —amb la mirada posada en Brecht— es fa un treball de «distanciament» basat, de forma substancial, en la frag-

mentarietat, l'autonomia i l'heterogeneïtat dels diversos elements que configuren l'espectacle.

Si ens hi fixem, ambdós afluents aboquen l'aigua al mateix riu. Totes dues propostes fonamenten la seva novetat en oposició als conceptes clàssics d'il·lusió escènica i d'identificació. Això és, al fet de considerar l'ocultació del caràcter representacional com a *principi inapel·lable de l'art dramàtic*. La confluència, des d'un altre punt de vista, encara és més evident: el camí cap a la participació i cap a la vivència pretén posar en crisi l'individu, situar-lo davant de les pròpies contradiccions. Transformar-lo. La modificació de l'individu, en tant que remet a la transformació de la societat, és un objectiu clar per al teatre polític.

Tot plegat, el teatre de les últimes dècades —repeteix: estic generalitzant— ha estat marcat per aquesta confluència: el compromís, la interdisciplinarietat, l'alternància entre planificació i improvisació, l'anul·lació d'una separació fixa entre actors i espectadors i, especialment —la mirada, ara, s'adreça a Artaud—, un replantejament del valor del text entès com a vehicle del contingut. Assistim, doncs, al naixement d'un nou teatre visual: happenings i performances; teatre/dansa i teatre de la imatge; Bob Wilson, Richard Foreman, Tadeusz Kantor o Pina Bausch. Tots al mateix calaix, i per què no?

Als Països catalans, qui més qui menys, ha treballat en la mateixa direcció. El temps, però, no passa debades. Avui, el teatre visual de casa nostra és una romanalla gloriosa del passat. Recent, ja ho sé, però, malgrat tot, passat. Residus

que es debaten entre la supervivència i la ruptura (que forçosament ha de ser el mateix), entre les investigacions innovadores o els llores de l'antiga fama. M'atreviria a considerar en aquesta situació —tot i que no voldria sentenciar— alguns dels grups que, segons que sembla, representen la nostra «actualitat» teatral: Comediants, Joglars, Fura dels Baus... I és que ja se sap, Benet i Jornet era encara «l'escriptor jove» quan ben just ratllava la cinquantena.

Vet ací, però, que, de fa poc, el text —diuen— torna. I tot seguit, se senten comentaris: allò de l'acció i la reacció. Les coses, però, mai no són tan cartesianes com aquelles classes d'història que ens impartien a la bàsica. Anem a pams. De primer, vull fer constar que el text teatral mai no ha desaparegut. Més o menys visible, sempre ha estat present. Encara més, el procés que condueix a l'actual efervescència té a veure tant amb la reacció com amb la casualitat. D'una banda, el cansament i la manca d'idees davant la llum que suposa retrobar les coses velles amb els ulls prenyats pel temps, i de l'altra, algunes (re)descobertes: l'alt component visual del teatre de Beckett i del teatre sintètic (abans «absurd») en general i la viabilitat de les col·laboracions entre realitzadors del teatre de la imatge i alguns autors de text. Entre ells, Bob Wilson i Heiner Müller.

Des d'aleshores ençà, el teatre de text ha anat ocupant la primera línia de la palestra teatral; el devessall de noms ha estat inaturable: Tomas Bernhard, Bernard-Marie Koltès, Michel Deutsch, Sam Shepard, David Mamet, Caryl Churchill, Tom Stoppard i molts d'altres. No tots, cal dir-

ho, treballant en la mateixa direcció. *Uns quants maldant* per establir punts de contacte amb el teatre visual: valorar la sonoritat (sentir el text), treballar especialment les imatges, insistir més en la poèticitat que en el realisme, escriure grans acotacions o prescindir de les acotacions, valorar els jocs d'entonacions... D'altres aprofitant l'avinentsa per recuperar els patrons clàssics i la convencionalitat tradicional; bé per edificar un realisme desmitificador, bé per anar a la recerca d'una nova teatralitat, també desmitificadora. En l'àmbit geogràfic de la llengua catalana, avui, la presència del text teatral és un fet innegable. Un fet que afecta, sobretot, les generacions més joves. El dia 27 de febrer, Joan Casas va pronunciar una conferència a l'Ateneu Barcelonès a propòsit dels «nous» i joves dramaturgs catalans. Hi havia en la seva exposició una voluntat de fer balanç i de configurar expectatives. Segons que deia, la nova orientació del Centre Dramàtic de la Generalitat —entre d'altres aspectes—, tant pel que fa a programació com pel que respecta a premis i beques, ha esperonat l'escriptura dramàtica en català. Aquest fet s'ha produït —gosaria afegir— en el moment adequat. El moment —moment de transició— en què el bat-i-bull de l'escena estrangera ha vingut a picar-nos les portes de la mà del teatre de text.

El procés, al meu modest entendre, té un detonador. L'aparició d'una estrella fulgurant que obre, de cop i de volta, un munt de noves perspectives. Em refereixo a l'aparició en escena de Sergi Belbel. En un cert sentit, podem afirmar que Belbel és la resposta directa, a casa nostra, d'aquesta ebullició. És

algú que s'interessa per les aportacions del teatre visual, que es fixa en les col·laboracions de Wilson i Müller, en Müller, en el treball de Wilson amb Philip Glass, en el minimalisme, en experiments com els de l'Oulipo, en Beckett, en Pinter, en Handke, també en Berbard-Marie Koltès i, perquè no, en David Mamet. La seva carrera ve a qüestionar una política teatral i, de retop, esperona nous autors.

Casas, en la seva conferència, sense pretendre ser exhaustiu va fer una llista de sis noms. Per ordre cronològic: Toni Cabré, Joan Cavallé, Lluís-Anton Baulenas, Sergi Belbel, Francesc R. Pereira i Joan Barbero. És evident que no els podem posar tots en un mateix sac, responen a inquietuds i a estils ben diversificats. Tampoc no és aquest el lloc de valorar la seva tasca. Ho deixo per a un altre dia. Això no obstant, l'interès pel teatre de text —i no només em refereixo al «jove» teatre de text (cal que no us perdeu el *Desig* de Benet i Jornet)— sembla assegurat per uns quants anys.

Algunes preguntes, tanmateix, s'aboquen a l'horitzó: fins quan? Cap a on? Hi ha una nova reacció? Hom comença a valorar l'especial condició dels mots en el teatre. La diferència entre el temps de la lectura i el de l'expectació. Què perden les paraules dalt de l'escenari? Què hi guanyen? Com poden, text i representació, formar part d'un mateix procés sense cedir la seva autonomia artística? Suggereixo que, abans de fer foc nou i de permetre un altre relleu als escenaris, es reflexioni amb profunditat des de la perspectiva de la recepció.

Carles Batlle i Jordà

## GABRIEL

*I, veig del ras penjat l'ombra dels vents. Quan, ferit de mort, del meu u i del meu llunyà, MAREMÀGNUM, des d'un núvol d'amnèsia s'alça dilatant plenituds de claror. I aquella bèstia del coneixement, branda el zero si l'abisme immòbil.*

Tinc la certesa que, des del gran dispers, Tabú, descobreix *l'enigma de Halley.*

*No pensat no pensable?*

És el resultat general de síntesi! Fer de la rutina religió i de l'ordre llei.

Perquè,

*Si tots els vents lunars fan u, la plenitud del fotòfob em torna cega i tinc por de l'inmonbrable, perquè Déu m'ha somiat. El meu somni de Déu, fa dels presagis del gran neutre, una matèria intangible. Sort que, quan la gravetat em descansa, la xifra del caos m'és familiar i el record de l'últim somni del polimorf m'afilla a l'OGRE DINAMO i em protegeix.*

Llavors *l'anell del domini, oceix l'aviram.*

Tot aquest parany s'habita en la distància i descobreixo més enllà *el somriure de l'hoplita.*

Del caos a l'ordre

*Mai a l'invers.*

De fet, Tot és com l'oceà inferior. Aquell que amb *l'emblema dels núvols i oferint la trona al sol, on miri destruirà.*

*Qui es deprimi en la distància serà l'apoteosi de l'INSPIRADOR. Amb somriure de dofi i ulls clucs de sonàmbul i feixut a la llum de l'alba del matí, ell forneix la teoria de l'èxtasi. I la llum de sargònida atravesarà l'espasa del divisor. Siules vaus i ausbergs de carbó, empanteneuen l'ultrasó.*

És l'afany del perímetre d'emoció sense identitat, expressat per la valència del dolor.

*Nihilo t'ajudarà, perquè t'he inspirat la immobilitat.*

*Totes les espècies domesticades...*

He jugat amb les paraules, però amb la intenció de buscar-hi nous significats. De la mateixa manera com passa amb l'art quan se l'observa, com quan se'l sent.

Les cursives són títols, els noms de les escultures i dibuixos de GABRIEL (Badalona, 1954). La resta, enllaços, necessaris per a la narració.

Cursives que recullen una gran història, la que hi ha a cada peça de l'autor, explicada a fragments, a petites dosis de poca lletra i molt contingut.

Tal i com solen ser sempre les bones històries.

Anna Capella